

no es funden també en una interpretació de l'hapax reportat per Sarmiento (potser guiada per algun nom de lloc que aneu a saber d'on vindria), i si el mateix Sarmiento no va fer una falta de lectura. O bé si allí no surt d'un derivat *arē-iño* = 'areneny'. En tot cas, doncs, aquest hapax galleg no prova gaire per al català. És veritat que llegeixo encara en un text asturià: «El Maestro (de la obra de la *areña*) --- Pedro Sánchez, maestro aparejador ---», Somoza, *Cosiquines de la mi quintana*, p. 213; però com que ni la forma coincideix (seria err. tip. per *arena* potser?) ni hi ha tampoc confirmacions bables, no en podem fer cas.

ARENG, 'peix de les mars del Nord comparable a una grossa sardina', del fr. *hareng* o del gascó *arenc* (*herenc*), provinents del fràncic *haring* (al. *hering*). □ 1.ª doc.: 1284.

En una reva rossellonesa de 1284 «tot peix salat o *arenc*, levat tonines, dóna de reva, del sou una pugesa» (RLR IV, 375). Encara que n'hi ha més doc. antiga i recent («*arenchs: haering*», 1502, *Vocab. Cat. Alem.*, § 1432) i que Sanelo registra una variant «herinch: 1 arengue», del que es troba molta més notícia és de les *arengades*, o sigui les sardines grosses salades, assecades i embarrilades a manera d'arengs (que essent del Nord s'havien d'importar naturalment en aquesta forma): són, doncs, *sardines arengades*, pròpiament 'convertides en arengs salats', de les quals ja hi ha una dada mallorquina de 1521, i «*barengada: aeric, halec*», OPou (*TbPu.*, p. 65); «si no hi ha capons / hi haurà *arengades*, / si no hi ha *arengades* / hi haurà bastonades» amenaça un vell romanç recollit a l'Espluga de Francolí (Milà i Fo., *Romlo.*, 284B), o en les flairoses botigues del nostre vell barri gargantú «lo Born, ahont és gros lo aplech de gent de amdós sexes, tant de pagesos com de dintre ciutat / --- /, havent-hi per allí tendas de *aragadas*, de formatges y altres cosas», B. de Maldà (*Excursions*, p. 48); en castellà també es digué semblantment entre *picaros*, sobris sense vocació: «pues, ¿qué diré del pescado? aquel pulpo y bello puerro, aquella belleza de *sardinas arencadas*, que nos dejaban... arrancadas las entrañas, una para cada uno y con cabeza si era día de ayuno, porque los otros días cabíamos a media...», reconeix sense embuts l'andalús Guzmán de Alfarache (*CIC* v, 27.21; Rivad. III, 338). Però la dignitat de Castella no permetia dir tota la veritat i la modesta arengada ha heretat allà el nom de l'*arengue*.

La procedència gascona esdevé encara més probable si tenim en compte que la primera dada castellana, de 1277, és de Navarra (*BHisp.* LVII, 449), i que la següent, de l'Arxipreste de Hita, parla dels *arenques* de Bermeo. És un mot germànic propi en exclusiva del germànic occidental, i estrany al gòtic i a l'escandinau. Des de França, on ja apareix un llatinitzat *haringus* en el S. VI, es va estendre a les altres llengües romàniques.

DERIV.: *Arengar* 'assecar (peix)' [1399, *AlcM*]. *Arengadeta*. *Arengader*.

1 ¿Té relació amb això la pronúncia *aringada* de les Borges (BDLC VI, 50)?

ARENGA, mot d'història mal estudiada, i d'origen segurament germànic, però d'etimologia incerta i de transmissió mal coneguda; probablement d'un gòt. *HARIHRINGS 'reunió de l'exèrcit', compost de HARIJS 'exèrcit' i *HRINGS 'cercle, reunió' (al., angl. *ring* 'cèrcol, anell, rotllo'), però el mot presenta anomalies en totes les llengües romàniques i no se sap quines d'elles o el baix llatí transmeteren a les altres aquest germanisme. □ 1.ª doc.: 1472.

En el *Liber Elegantiarum* del valencià Joan Esteve (g 2r1): «*erenga* o sermó fet al poble o a exercit de gent d'armes: *concio*». És possible que es refereixi al nostre mot *arenga* en els *Diccs. de Rims* de Jacme Marc (278) i de L. d'Aversó (149.9), com a rimes en *-enga*, però fóra ben imprudent de comptar-hi, d'una banda, perquè no hi ha cap definició, i encara més perquè en tals lèxics hi ha encara més occitanismes que mots estrictament catalans. Ara bé, el nostre mot ha tingut sempre difusió deficient o ben escassament popular en la nostra llengua: ni tan sols el recull cap ed. del DTo., només Lacav. (*harenga*, 1695); mentre que en llengua d'oc és segur que, almenys en aquests aspectes, presenta senyals de més arrelament. Pel que fa al català reconec que deguí distreure'm en dir fa trenta anys en el DCEC que tant el substantiu com el verb *arengar* s'hi troben des de c. 1300, car el verb és pitjor, perquè no n'hi ha cap notícia fins a Belv. (1803 «*arengar: concionari*») i Lab.

Es en llengua d'oc on en tenim les notícies més vàlides i convinents i això tant del substantiu *arenga* com del verb *arengar*, en el *Breviari d'Amor* de Matfré Ermengaut de Beziers (c. 1300, *Rayn.* v, 82a) i encara que no tornin a constar a l'Edat Mitjana,¹ almenys més tard els dos mots presenten evidents senyals de popularitat; recordem els versos de Mistral (1878): «o poble dóu Miejour, escouto moun *arengo*: / se vòs recounquistà l'empèri de ta lengo, / per t'arnescà de nõu pesco en aquéu Tresor»; en el mateix *TdF* ens consta que verb i substantiu figuren en les obres dels abats d'Astròs i d'Arquier, poetes gascons del Gers en el S. XVII: «*escauhuro tabé la lengo / que, coum vò, puch après arengo*» i «*Calvin finic aici soun infernalo arengo*» i dóna encara bastants passatges de to clarament popular en poetes i felibres de Tolosa i del Baix Roine, tant del substantiu com del verb, com del nom d'agent *arengaire*.

En castellà no es té tampoc sensació d'una atmosfera gaire més popular que la del català, i escassegen els exs. anteriors al S. XVII per bé que ja n'hi hagi alguns des de 1446: és curiós que l'andalús Pedro Espinosa († 1650) inclogui (ignoro, però, els detalls) el mot *arenga* entre les «voces vulgares, mal sonantes» (ed. Rdz. Marín, p. 196.11).

En italià també està ben deficientment estudiada la història del mot: sembla que tant el substantiu com el verb i altres derivats ja hi estan documentats des de c. 1300, però és en una sèrie d'autors (Giovanni